

SAYI : 20

TEMMUZ 1937

CILT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

Direktör : GALİP NAŞİT ARI

İÇİNDEKİ YAZILAR

Ailede çocuk terbiyesi
Frank altunu boşadı
Tuluatçılar faydalı olamaz mı?
Tifo hastalığı ve korunma
Çiğnilere kısa öğütler
Atatürk'ün heykeline (Şiir)
Tarih Kongresi
Guruptan Sonra (Şiir)
Devlet eliyle
Büyük kalkınmaya doğru
Nurettin Mustafa
Pablo Picasso
Türk medeniyetinin eskiliği
Derlemeler

H. Hızal
K. K. Sarıgöllü
L. Tekin
R. Güngör
S. Coşkun
A. Karakurt
F. R. Atay
S. Aytekin
G. N. Arı
G. N. Arı
R. Hattatoğlu
R. Oruz
Ş. Alışık
S. Aytekin

Yayın Direktörü : Mümtaz Arkayın
Basıldığı yer : Güneş Basımevi — Samsun

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

Ailede çocuk terbiyesi

Bu yazı, ilimiz Kültür Direktörü Hamdi Hızal'ın okulları teftiş için gittiği Bafra ve Çarşamba Halkevlerinde verdiği konferans notlarından alınmıştır.

— Geçen sayıdan devam —

Aileyi teşkil eden fertler, cinsiyet farkı bakımından da çocuk üzerinde müessir olur. Çünkü, aile içindeki kadınlara erkekler arasında kuvvetli bir takım evsaf vardır. Onlar, ayrı, ayrı olan bu vasıflarile çocuk üzerinde ayrı ayrı ve muhtelif tesirler yaparlar. Ailenin reisi olan baba, ilk zamanlarda bütün gün aile haricindeki işlerle meşgul olduğundan çocuk üzerinde matlup derecede müessir olamaz. Babanın erkek çocuklar üzerindeki tesir ve nüfuzu daha fazladır. Zira, cinsî birlik itibarile erkek çocuklar, annelerinden ziyade babalarını taklide meyalıdır.

Annenin çocuklar üzerindeki tesirine gelince ;

Annelerin bilhassa kız çocuklar üzerindeki tesiri başka nânada ve daha derindir. Bu tesirin annelerde farklı mahiyet göstermesi annenin çocuklarına karşı sonsuz şefkat hisleriyle bağlı olmasından, aile ocağına bağlılığından ve kız çocukların an'navî bir görenekle serbest zamanlarının fazlasını ev içinde annenin daimî kontrolü altında geçirmiş olmasından ileri gelmektedir.

Bu arada aile içinde ana ve babadan başka sık sık teşadüf olunan hısımlar ve akrabalarla misafirlerin, ziyaretçilerin birbirleriyle olan münasebetlerinde, çalışma, yaşama ve diğer insanlar arasına karışırken gösterdikleri diğerkat, iti-

na ve ihtimamdan, riayet edebildikleri muâşeret âdabına müteallif şartların hepsi ailenin içtimâî cephesini teşkil eder. Bundan dolayı ailenin içtimâî cephesi içinde mütalea olunan bu şartlar, çocuğun terbiyesinde müessir olur. Çocuk, her zaman bu şartlar altındadır. Çünkü; içtimâî bir mahlûk olan çocuk, ailenin tek mil faaliyetlerine karşı gayriihtiyari bir yakınlık hisseder. Bu yakınlık ise, çocuğun gördüklerini itiyat haline getirmesine âmil olur.

Ailenin içtimâî cephesinin çocuk terbiyesindeki müessiriyeti hakkında daha açık bir fikir sahibi olmak için içtimâî cephe içinde mütalea edilmesi lâzımgelen şu şartları da kaytedelim :

1 — Ailenin lisanı :

Ailenin çocuk üzerinde ilk ve müteakip tesirlerin en mühim vasıtalarından biri de lisandır. Çocuk, ana dilini öğrenmek suretile ailesinin, fikirlerini, hislerini, kanaat ve itikatlarını, hayat ve hadiseler hakkındaki zihniyetini tanımak için ilk imkânı elde etmiş olur. Hiç şüphesiz etmemelidir ki; çocuk, elde ettiği bu imkânla aileyi hareket ve faaliyete getiren âmillerin mahiyetini keşfeder. Bütün bunlardan şiddetle müteessir olur. Sarfedilen bir kelime veya cümleden, sert bir bakıştan, haşın, kaba bir muameleden çocuk kendi kendine neticeler çıkararak ailenin ahengini temin veya ihlâl eden hakiki sebeplere intikal eder, ve nihayet çocuk, lisanı vasıtasile ana ve babasının küçük bir nümunesi olarak büyür ve en sonra da ailesinin hayat ve tarihinin canlı ve emin bir nakîli olur.

2 — Ailenin iktisadî cephesi :

Ailenin içtimâî cephesini mevzu bahis ederken çocuğun terbiyesinde müessir bir âmil bulunması itibarile ailenin iktisadî sahadaki iktidarına da temas etmek lâzımdır. Çünkü; Ailenin kazancı, sarfiyatı, hülâsa mâişet etrafında husule gelen tek mil hadiseler büyümekte olan çocuk üzerinde müsbet veya menfi istikametlerde tesir yapar. Kifayetsiz bir kazancın, dar bir mâişetin tevhit ettiği geçimsizlikler, aile bağlarını sarısan haller, her şeyden önce hisli bir mahlûk olan çocuk üzerinde pek müthiş tesirler yapar. Bu suretle çocuk, bedenlen cılız, ruhen mariz olur ve en fenası da içtimâî, fikrî faaliyetlere gayrimüsaîit betbin ve bezgin bir şahsiyet olarak yetişir.

3 — Ailenin hayat telâkkisi :

Çocuğun terbiyesinde müessir olan âmillerden biri de ailenin hayat hakkındaki telekki tarzıdır. Aile içinde, yaşayış tarzına, hak ve haksızlık meselelerine, terbiyeli, terbiyesiz, ahlâklı, ahlâksız, namuslu, namussuz mefhumları hakkında söylenen sözler, yapılan münakaşalar, ileri sürülen fikirler çocuğun tek mil ruhunu istilâ eder; Onda iyi veya fena neviden kanaatlerin yer almasına sebep olur. Çocuğu, ya ilmi hakikatlerin veyahut hürâfelerin, batıl itikatların müdafii, göreneğin şuursuz bir mukallidi yapar. Çocuk, bilahare mektebe giderek esash bir terbiye alabilse dahi çok defa ailesinin kanaatlerinden ve bu husustaki tek mil telkinlerinden kolay kolay kurtulamaz.

Çocuk, cemiyetin malıdır. Bu itibarla ona, cemiyetin yaşayan kıymetle-

rini aşlamak lâzımdır. Kendi düşünce ve inanışlarımızın mahiyeti ne olursa olsun bunlardan sıyrılıp yaşayan cemiyetin prensiplerini vermek ailenin başta gelen vazifesidir.

4 — Ailede muâşeret âdabı :

Aile efradının birbirine, hısımlarına ve aile dostları arasında hergün muhtelif sebep ve vesilelerle vaki olan ziyaretler esnasında gösterdikleri nezaket ve hürmet hususundaki dikkat ve itinaları, hülâsa iyi ve insanî muamelelerden ve aynı tarzda mukabeleden doğan herşey aileye mahsus olan âdabı muâşeretini teşkil eder.

Bu muâşeret, çok defa aileyi teşkil eden şahısların tahsilleri, umumî seviyeleri ile mütenasip olacağı gibi hayat hakkındaki telkilerin de büyümekte olan çocuk üzerinde şuursuz ve fakat çok derin tesirler bırakır. Mutekabil saygı ve sevgiye, karşılıklı nezakete, en makul ahlâk prensiplerine, hukuk esaslarına yaslanan bir muâşeret ile sahte saygı ve sevgi, zahiri nezaket, başkalarının hukukuna riayetkâr olmıyan, yüze gülen fakat arkadan çekıştiren bir muâşeret arasında pek büyük farklar vardır. Yapmacık ve kaba bir muâşeretin büyümekte otan çocuk üzerindeki izleri okadar derin olur ki, bunu hiç bir tavsiyenin ve terbiyenin silemeyeceği unutulmamak lâzımdır.

Çocuğun terbiye ve teşkilinde müessir olan ailenin içtimâî cephesini tetkik ve tahlil ederken bu arada pek ehemmiyetli olarak mevzu bahis edilmesi icabeden şu noktaları da kısaca zikredelim :

5 — Ailede Mürebbiler, Dadılar, Hizmetçiler :

Ailede kan ve hukuk itibarile birbirine bağlanan ebeveynlerden, kardeşlerden, hısımlar ve akrabadan başka « Maddî vaziyeti elverişli ailelerde » Mürebbiler, Dadılar, hizmetçiler, evlâtlıklar, aşçı nineler gibi ailenin içtimâî beniyesine sonradan katılmış bir takım yamalar vardır ki; ailede çocuk terbiyesinden bahsederken bunlardan da bahsetmek faydalı olur.

A — Ailede Mürebbiyeler :

Maalesef bazı varlıklı ailelerimiz vardır ki; bunlar, çocuklarının uzvî ve ruhî inkişafına gûya daha mükemmel bir istikamet vermek gayesiyle keudiletinin doğrudan doğruya yapamıyacaklarını kabul ettikleri terbiye işini mürebbilere veya mürebbiyelere tevdi ederler. Bizde umumiyet itibarile tesadüf edildiğine göre; aile arasına giren mürebbiler, ekseriyetle kadınlar, ve hasseten Ecnebler tercih olunmaktadır.

Hazırlık ve seviye itibarile ebeveyninden yüksek olsun olmasın bir mürebbi, aile cemiyeti içine girerken kendi terbiyesini, kendi itikat ve kanaatlerini, kendi ahlâkını, kendi adet ve itiyatlarını, tefekkür ve tehessüslerini, iş, vazife ve hak hususundaki telekkilerini hülâsa tek mil benliğile aile içine girer.

Mürebbi, aile içinde iki türlü çalışır ve iki cepheli tesir icra eder. Biri şuurlu, diğeri de şuursuzdur.

Biz burada mürebbileri çocuğun terbiyesinde şuursuz tesirler yapan bir âmil olarak tetkiki esas aldığımız için mürebbilerin seviyelerinden ilmi ve meslekî sahadaki hazırlıklarından bahsetmiyeceğiz. -devam edecek-

Nihayet Frank Altunu Boşadı

Kâni Kâmil Sarıgöllü

1 Birinci teşrin 1936 da altunun bağımlı çözen frank, dokuz ay sonra, 1 Temmuz 1937 de onu büsbütün bıraktı.

Geçen sene sosyalistler Fransız hükûmetinin idaresini ellerine aldıkları zaman memleketin mali durumu pek de düzgün değildi. Yeni hükûmetin başlanılan işlere devam etmesi mecburiyeti ve eli pek açık hareket eden sosyalistlerin günden güne umumî masrafları fazlaştırmaları, bir taraftan da birçok sebeplerle Fransız altın ve sermayesinin mütemadiyen harice akmağa başlamasının tabii bir neticesi olarak Fransanın mali durumu bir çıkmaza doğru gidiyordu.

1919 - 1926 devresinde de Fransa maliyesi müşkül bir durumda idi. 926 da Başvekil olan Poincaré çetin bir mücadeleden sonra enflasyonu yenmiş ve frank 65'5 miligram altın ihtiva etmek üzere bir stabilizasyon yapılmıştı. Poincaré frangı on sene bu vaziyeti muhafaza etti. Oçen sene baş gösteren malî müşküllere karşı bir tedbir olmak üzere devalüasyon yapıldı ve frangın yeni kıymeti 49 miligram olarak tesbit edildi.

Artık frangı bu kıymette tutmak ka-

tiyen mukarrerdi. Bunun için bir stabilizasyon sandığı da kurulmuştu. Bu hattı zatında fena bir tedbir değildi, fakat hükûmet bununla beraber fransız altunun harice almasına mani olabilecek tedbirler de alması lâzımgeliyordu. Bu hakkile yapılamadı. Üstelik hükûmet para ihtiyacı karşısında evvelâ İngiltereden dört buçuk milyarlık bir istikraz yapmak mecburiyetinde kaldı, sonra da millî müdafaa masraflarına karşılık olarak onbuçuk milyarlık dahilî bir istikraz yapıldı. Frank olarak yapılan bu istikrazın Sterling veya Dollar olarak ödenmesi vadediliyordu ki, bu büyük bir hata idi.

Frangı sabit tutmak için stabilizasyon sandığı Hazirana kadar bütün gayretini ve sermayesini sarfetti ve yalnız bununla da kalmadı, aynı zamanda Fransız Bankasından da tam sekiz milyar altın harice akıvermişti. Bu vaziyet karşısında hükûmet para ve ekonomi işlerini düzeltmek maksadile meclislerin kapanmak üzere olduğu bir sırada kendi başına büyük tedbirler alabilmek için meclislerden tam selâhiyet istedi. Parlamento bu selâhiyeti verdi, fakat Senat redetti ve hükûmet istifa

etmek mecburiyetinde kaldı.

Yeni hükûmeti Chautemps kurdu ve ilk iş olarak bu tam selâhiyet meslesini ileri sürdü. Bluma esirgenen bu selâhiyet Chautemps a verildi. Yeni hükûmet para ve maliye işlerini uzun uzadıya inceledikten sonra şöyle düşündü:

"Bugün Auriol frangı, Poincaré frangının ancak üçte ikisini idare edebiliyor. Bugünkü frangı bulunduğu vaziyette muhafaza etmeğe çalışmak, harice giden sekiz milyar altuna daha bir kaç milyar ilâve etmekten başka bir şeye yaramıyacak. Binaenaleyh, yeni devalüasyonu ilerde ve zamanında yapmak üzere frangı altundan büsbütün ayırmak lâzım."

Müthiş bir enflasyonun önünü almak için de şu tedbirleri aldı:

1 — Vadesi gelen Ecnebi senetleri-

nin ödenmeleri geri bırakılacak ve vade ile ödeme günü arasında geçecek zaman için kanunî teahhur faizi verilecek.

2 — Maliye Vekâletinde nazırın ve ya vekilinin başkanlığı altında yirmi kişilik bir heyet fiatlarla meşgul olacak ve kanunsuz fiat yükselişleriyle mücadele edecek.

3 — Muhtelif tarifeler yükseltilecek

4 — Tecimer ve müstahsillerden alınan vergiler yüzde yirmi beş nisbetinde arttırılacak.

Bu tedbirlerden elde edilecek faydaların nisbetini tabii şimdiden kestirmek mümkün değildir. Yalnız frangın flottan bir para getirilmesiyle; muhakkak ki altın üzerine endirek bir ambargo konmuş oldu.

Tiyatro konuşmaları

Tuluatçılar faydalı olamaz mı?

LÜTFÜ TEKİN

Bu yazımı çok zamandır tasarladığım halde münasip bir fırsatın hulûlünü bekliyerek yazmak imkânlarını bulamamıştım. Böyle bir başlık altında bir yazı yazmak için de temsil işleriyle az çok meşgul olmuş ve ona dair vukuf peyda ederek selâhiyet sahibi olmuş bir insan kanaatindeyim. Temsil işlerinde, bilhas- sa yurtda Halkevlerinin açılış tarihinden bugüne kadar geçen altı yıl zarfında temsil ve sahne işleriyle iştigal ederek ve bu arada senenin muhtelif mevsimlerinde şehrimize de uğrarak oyunlar veren tiyatro heyetleriyle men- sup olduğum şube dolayısıyla temasım neticesi gördüğüm, öğrendiğim ve bu- na dair tesbit ettiğim bazı notlardır ki bana bu satırları yazdırmağa yegâne âmil oldu.

Bu makalenin esas mevzuunu teşkil edecek olan ve Halkevi Temsil Kollarının faaliyetine ve şimdiye kadar ifa etmekte oldukları çok iyi hizmetten

bahsetmeden evvel, Anadolu kasabala- rında temsiller vererek dolaşan ve ara sıra şehrimize de uğrarak oyun ve- ren tiyatro heyetlerine temas ve onlar- dan bahsedeceğim. Kanaatımca bu mevzu, üzerinde ehemmiyetle durul- ması icabeden bir mevzudur.

Eskiden Tiyatro için şöyle bir tarif kullanıldığını iyi hatırlarım. (Tiyatro Darüledeptir). Bu şüphesiz çok yerinde bir tarif ve tavsifdi. Tiyatro hakikaten insanlara yerine göre ahlâk, fazilet, in- sanlık dersi gösteren, seciyesini, bilgi- sini kuvvetlendiren bir mektep, edep veren çok mükemmel bir vâsıta. O- nun temin etmiş olduğu faydaları nasıl inkâr edebiliriz. Mazisi garbe nis- betle henüz çok yakın olan sahnemizin halka ve dolayısıyla de yurda iyilikleri elbette dokunmuştur ve bu muhakkak- tır. Bununla beraber ben kendi hesa- bıma halihazır tiyatromuzdan bekleni- len yiliğin tamamile istihsal edilmekte

olduğuna hiç bir suretle kani değilim. Bu bir kanaat ve bir görüş meselesidir. Güzel yurdumuzun büyük küçük bir çok şehir ve kasabalarında muhtelif temsiller vermek üzere turnaya çıkan ve oraların muhtaç oldukları tiyatro zevk ve hasretini tatmin eden yegâne tiyatromuz, İstanbul Şehir Tiyatrosu ile bir iki gurup istina edilirse öteki kum- panyalardan beklenen hizmetin pek cüzi olduğunu söyleyebileceğim.

Vazımı belki bu bahsedeceğim ti- yatro müntesiplerinden okuyanlar bu- lunacak ve belki de iyi karşılamıyacak- lardır. Fakat ne olursa olsun şurasını da katıyetle söyleyebilirim ki bugün bu yolda büyük bir anket açılrsa birçok ti- yatro sever vatandaşların bu iddiamızı teyit eder mihiyette bir cevap verecek- lerine şüphe edilmemelidir.

Devlet her şeyde olduğu gibi tiyat- roya da lâzımgelen ehemmiyeti vermiş ve onu yüksek himayesine almış bulu- nuyor. Ankarada geçen yıl içinde aç- mış olduğu mektep bunun en bariz bir delilidir. Bu çok ehemmiyetli ve cid- den öğretici vasıtanın devletçe himaye görmesi ve ona lâzımgelen alâkanın gös- terilmesi ve ilk tiyatro mektebimizin temelleri hükûmet merkezimizde atılmış bulunması mesut bir hadisedir. Bu mektepte şimdi birçok genç kız ve er- kek kardeşlerimizin tahsil gördüklerini düşünerek yarının birer yüksek tiyatro elematı olacaklarını gıpta ile karşılıyor

Eskiden tiyatroya intisap edenlere nedense pek de iyi nazarlarla bakma- dıkları ve kendileri de hiç bir yerden yardım ve müzaheret görmedikleri için zavallı tiyatromuz öylece kalmış

ve hiç bir suretle ileri gitmek yollarını bulamamıştır. Teşekkür olunur ki bazı münevver ve havesli gençler arasına kendi aralarında bazı teşekküller yapı- rak zar zor onu yaşatmışlar ve büsbü- tün ölmekten kurtarmışlardır. Bugün sahneye ve onun müntesiplerine menfi nazarlarla bakanların teşekkür olunur ki tamamen değilse de kısmen mevcu- du azalmış bulunuyor ve biz buna her zaman şahit oluyoruz. İyi görmiyenler ise esasen örümcek kafalı ve softa fikirli ve mevcutları da gün geçtikçe azalmak- ta oldukları için o cihette pek ehemmi- yet verilecek derecede değildir. Yuka- rıda memleket dahilinde temsiller ve- rerek dolaşan guruplardan beklenen faideler alınmıyor demiştim. Bunu şu şekilde yazabilirim. Birkaç gurup müs- tesna, eskiden diğerlerine kâmilan Tu- luat kumpanyaları denilir ve bunlar pek tutulmaz ve rağbet görmezdi. Bu- ralarda halk ekseriya bol bol gülecek, gülebilecek mevzular arar diğerlerine ehemmiyet vermezdi. Hele bir teneke devirerek elinde uzun saplı süpürkesile sahneye çıkan komiğe bayılır ve onun savurduğu tekerlemelere, cinaslara ka- tıla katıla gülerdi. O devir öyle ve o nesilde ondan zevk alıyor ve zaman da ancak onu icabettiriyordu. Ben Tulua- tın aleyhinde olmamakla beraber bu günkü uyanık ikirli neslin birazda buna tahammülü olmadığına inanmış bulu- nuyorum. Bu tiyatro kumpanyaları es- kiden Tuluat olarak oynarlardı. Acaba bugün verdikleri temsiller Tuluat değil midir? diye bir sual varit olsa buna karşı verilecek cevap şu olacaktır.

Bugün dahi bazı memuiyete rağ-

men yine Tuluattır. Oynanan oyunların Tuluat olarak temsil edilmesi aleyhine gidilmemekle beraber bir Tuluat oyun bazen çok zevksiz ve tatsız olarak görüldüğü için ben bunun islâhı çareleri aranılmasının zamanı çoktan gelmiş hatta geçmiştir diyorum.

Buraya gelen tiyatro heyetlerinin temsillerini fırsat buldukça gider görürüm ve anlarım ki tiyatromuz bugün dahi ilk doğduğu günkü gibi ve yine eski tas eski hamamdır. Oynanan oyunların mevzuu yıllardır göre göre kanıksadığımız, gına getirdiğimiz aynı mevzulardır ve ekseriya isimlerinin değiştirilmiş olarak tekrar edilen oyunlar olduğuna şahit oluruz. Bunlara piyes ismini vermek yazık ve yersiz olur. Gündüzden büyük seyyar tablalar, afişler ve elilânlarla çok mükemmel bir surette yapılan reklâmlarla halkın alâkası celbedilir. O gece seyirciler yeni bir şey göreceğiz diye tiyatroya koşarlar. İlk perde açılır, muzik başlar ve sahneye 50 senedir hiç değişmiyen alı pullu kostümlerle çıkan kantocular yine yıllardır hiç değişmemiş olan vaziyette ellerini kollalarını mânâsız hareketlerle açıp kapıyarak hareket ettirir ve kantolarını bitirdikten sonra sahneden çekilirler. Her kantonun peşinden muhakkak bir Çifte telli ve tabir mahsusile göbek havası başlar. Bundan ve bu oyunlardan yüzde kaç seyirci zevk alır bu meçhuldür. Fakat bu teamüldür kantosuz tiyatro olamaz. Asrın icaplarına uygun bedii dansları öğrenmeği ve mânâsız kantonun yerine onu ikame etmeği belki bir iki akteris düşünmüştür. Bununla beraber hiç birisi bu eski adeti terk etmeğe

mütemayül değildir.

Seyircilerden heman ekserisi Dramın biran başlamasına evel sabırsızlıkla intizar eder. Biraz sonra gündüzden güzelce reklâm yapılmış olan piyes başlar. Sahne çok basit olarak döşenmiştir. Burada dekora pek ehemmiyet verilmez. Şimdi piyes başlamıştır. Fakat görmekte olduğumuz acaba ahlâkî, içtimaî bir piyes bir vodvil midir? Hayır ne o ne de beriki. Bu sadece kırk yıl evvel temaşa edilmiş ve bu defa belki yüzüncü defa olarak seyredilen ismi değişmiş mahut oyunlardan birisidir.

Meselâ ya Şahismail yahutta Karım Kaynanamın bir parça şekli ve tamen de ismi değiştirilmiş olarak oynanan bir dram veya komedidir, yahutta orta oyunlarından sahneye intikal etmiş diğer bir şeklidir. Tabii oyun Tuluat olarak oynandığı ve elde de kitap bulunmadığı için Aktör sırası düştükçe bildiği tekerlemeleri, cinasları, nüktele-ri mütahcem, soğuk ve sevimsiz bir surette söyler. Erkeklerin bile bazen tahammül edemeyeceği gibi olan bazı sözlere seyirciler arasında bulunan kadınlar haklı olarak sıkılır ve utandıkları için başlarını önlerine eyerler. Hele güldürecek diye hoşla gitmiyecek evza ve harekâtda bulunan aktörün bu hareketlerine can dayanmaz. Oyunun tam on birde hitam bulması Belediye ve Zabıta nizamla ile tehdit edilmiş olduğu için işi kısa kesmek isteyen Rejisörün, yahut diğer bir Aktörün kolis arasından yüksek sesle sahnedekilere hitaben, makasla yahu kısa kesin bira-der gibi söyledikleri sözler vazıhan işidilir, ve bu sözlerin seyircilerin kulak-

larına kadar gittiğine katıyen ehemmiyet verilmez. Sabır v tahammülü sui-istimal edilir, kendisine gösterilmesi icabeden saygı unutulur. Hele oldukça atıştırmış bir halde sahneye çıkıp rol yapan bazı aktörlerin vaziyetleri bazen gülünecek bazen de hittetlenilecek bir hal alır. Mahmur bir aktörün yapacağı rolde teemmüle değer bir keyfiyettir. Bu oyunlar hemen ekseriya Tuluat olarak oynanmış, mükâlemeler, muhavereler ölçsüz ve muhakemesiz ceryan etmiş olduğu için piyes arzu hilâfına uzayarak vakit ziyaa uğrar. Sahnedekilerin kolis arasından aldıkları, kısa kes, makasla gibi emirler üzerine aktörlerin bütün sözlerinde, hareketlerinde deşetli bir sürat göze çarpar ve oyunda tabii mecrasından çıkarak nasıl geçtiği anlaşılmaz bir surette sona erer.

Seyrettiğimiz oyunlarda şöyle millî duygulara, içtimaî hayatımıza temas etmiş olanlarına çok ender olarak yahutta htç tesadüf edilmez. Rahmetli Abdurrezaklardan, Kel Hasanlardan ve eski orta oyunlarından yadigâr bayat, sevimsiz komedileri, diramları terkedip onların yerine içinde bulunduğumuz devre uygun modern piyesler konulması hatıra bile gelmez. Onları dedelerimiz, babalarımız temaşa etmişlerdi. Bu nesil böylelerinden zevk almıyor alamıyor. Halkımızı hissî, içtimaî piyeslerden ve vodvillerden anlamaz diye gösteremeyiz. Bilakis bunlardan zevk alıyor. Fakat ne çareki onu gösterecek, gösterebilecek tiyatro heyetleri maalesef hemen birkeç tane vardır.

Hükûmetin bu tiyatro guruplarını himaye ettiklerini öğreniyoruz. Hatta

Halkevlerinin kendilerine icabeden yat-dımları yaptıklarını ve kendilerine her hususta elden geldiği kadar müzahir olduklarını biliyor ve haber alıyoruz. Binaanaleyh her hususta devletin himayesine mazhar olan ve her zaman lâzımgelen suhulet ve yardımı gören ve görecektir olan bu tiyatrolardan bazı şeyler istemek memleket namına bir hak değil midir? Bunları da yazalım.

Samsuna gelip geçen heyetlerden hiç birisinde birkaç piyes hariç halkevleri için yazılmış piyeslerin oynandığına tesadüf edemedik, göremedik ve hiç bir rejisörün yahut idare müdürünün Halkevi Temsil Kollarından bu piyeslerden aldirıp temsil ettiklerini işitmedik. Eskiden tiyatrolara Maariften, Zabıtadan, temsilleri kontrol için birer zat memur edilirdi. Bunlara mahsus localar, mevkiler bugün de mevcuttur ve alâkadar memurlar yine o işle meşgul oluyorlar. Bu vazifeler mühim olduğu için oynanan piyesler sık sık kontrol edilmeli ve daha fazla alâkadar olunmalıdır. Hele edebe muğayir oyunlara hiç bir suretle müsamaha edilmemeli ve hatıra gönüle bakılmadan müdahale ve menedimelidir. Bu iş memleket ve kültür namına yapıldığı için çok ehemmiyetlidir.

Bir kasabaya temsil için gelen ve müsaade için icabeden makamlara müracaat eden heyetlere şu tavsiyelerde bulunmak, daha doğrusu onları mecbur kılmak ötedenberi bende hasıl olan güzel bir fikir iyi bir kanaattir. Herhangi bir tiyatro heyeti olursa olsun Repertuvarına dahil olan piyesler tetkik edilirken kendilerine arasına da Halk-

evleri temsil kolları için yazılmış piyeslerden oynamaları için bir teklif yapılmalı ve kendileri de halkevlerine piyes almak için sevkedilmelidir.

Açıkcısı bu meseleyi Hükümet mecburî bir şekilde sokmalıdır ki ancak o zaman kendilerinden beklenen faydalar husule gelmiş olsun. Bir tiyatro heyetinin herhangi bir kasabada vereceği müteaddit temsiller arasına ilâve edeceği halkevleri için yazılmış piyeslerin temsilleri herhalde iyi bir tesir yapar. Sonra halkevleri de memlekete gelen tiyatro heyetlerine kendi piyeslerinden vererek oynamalarını teklif etmeli ve kendileri de her hususta temasa gelmelidirler. Böyle yerinde bir teklifin kabul edilmemesine imkân verilemez. Tiyatro heyetlerinde, Tuluat da olsa oynayacakları piyeslerde herhalde edebe, terbiyeye, uygun olarak çalışmalı ve vatandaşların haklarına sabır ve taham

müllerine saygı gösterilmelidir, ve düşünmelidir ki kendilerini seyregelmış ve iyi ile fenayı tahlil edebilecek gör-gülü ve bilgili her yaşta kadın erkek birkaç yüz vatandaşın gözü ve kulağı sahneye müteveccih onları seyretmekte ve dinlemektedir.

Hulâsa : Tiyatrolara lâzımgelen alâka gösterilmek ve kendilerine devletçe müzahir olunmakla beraber büsbütün kendi hallerine terk edilmemeli ve her zaman oynayacakları piyes veya komedileri sıkı bir kontrol altında bulundurulmalı ve kendilerine de yeni yazılmış eserlerden temsil etmeleri için mecburiyetler konulmalıdır. Bunlar yapıldığı takdirde bu tiyatro heyetlerinden beklenen faydaların yavaş yavaş yerine gelmiş olduğu görülür ve bu suretle de islâhlarına doğru iyi bir adım atılmış olur fikrindeyim.

— sonu gelecek sayıda —

Tifo Hastalığı ve Korunma

Dr. RİFAT GÜNGÖR

Son zamanlarda bilhassa İstanbulda musap adedinin fazlalaşması dolayısıyla ehemmiyetle tetkik edilen Tifo hastalığı hakkında muhtasar ve korunma tedbirlerinin neden ibaret olduğuna dair mai lûmat sahibi olmaklığımız gerek ferdi ve gerekse muhitimizdekileri hastalıktan vikaye etmek noktai nazarından faideli olacağını tahmin ettiğimden bu seferki yazımla bu hususa tems edeceğim.

Tifo hastalığına beynennas kara humma da denir, ve bu hastalığı yapanda Ebert Basili denen mikroptur. Hastaların mevaddı gaita ve bazende idrarlarıyla bulaşmış su ve agdienin içilip yenmesile insanın vücuduna dahil olur. En ziyade Yaz ve Sonbaharda fazlalaşmak suretile vuku bulur.

SİRASET :

1 — Bilâvasıta ki hastalarla münasebette bulunan eşhasın mikrobi almasıdır.

2 — Bilhassa mikroplu suların ve mekûlâtın istimâli ile cihazı hazmiye girerek hastalığı husule getirenidir.

Ekseri memleketlerde bu hastalık beldi olarak bulunur. Bazen de lâğım-

ların sulara karışmasıyla musap adedi yani hastalığa yakalananların adedi büyük bir yekûn teşkil edecek dereceyi bulur. Binaenaleyh muhakkak olarak Tifo mikrobile Bulaşmış yemek ve suları yiyerek mikroplar cihazı hazmiye girer. Bunun için bu gibi zamanlarda çiğ meyva ve yemekler yememek ve suları da kaynatmak suretile hastalığa yakalanmamak mümkün olur. Mikrobun barsaklara girip oradan kana karışması için geçen müddette 7 - 21 gün olup vasatî olarak on gün kabul edilir. Yani hastalık bu gibi kirli şeyleri yedikten sonra yukarıda zikredilen müddetlerde kendisini gösterir. Buna devri tefriğ deriz ki o zaman hastalarda iştihâsızlık, baş, bel, mafsâl ağrıları ve burun kanaması görülür.

Asıl bundan sonraki devir mühim olup hastalık kendisine mahsus alâmetlerle baş gösterir. Derecei hararet tedrici 40 ka kadar çıkar ve baş ağrıları çok şiddetlidir, uykusuzluk vardır, evvelâ kabız iken ihşal başlar ve sık sık burun kanamaları olur, dilin üzeri paslı ve kenarları kırmızıdır. Hastaların bilâhara vücutlarında kırmızı lekeler hasıl olur ki bu lekeler sadır ve etrafta da

görülebilir, adetleri pek fazla değildir. Hastalık bu suretle devam ederken bazı ihtilâtlar vesaire husule getirmediği takdirde üç hafta içerisinde devrini ikmal eder ve bu hastalığın nekahatı iki üç ay kadar sürer saçlar da dökülür.

Yukarıda muhtasır olarak yazdığım arazi gösteren hastaları hiç vakit geçirmeden mütehassısına göstermek hem hastanın hem de muhitinin menfaati iktizası olduğunu da unutmamalıdır. Zira ufak bir ihmal gaip etmek ve hem de birçok vatandaşların hastalığa yakalanmasına vesile vermiş olur ki bunun da maddî ve manevî zararları ve vicdan azabları vardır. Hastalığa yakalanmak için ve yukarıda da zikredildiği veçhile çiğ meyva ve şüpheli suları içmemek ve ihtiyaten suları kaynatmak lâzımdır. Faal bir basil hamili vazifesini

gören sineklere karşı da mücadele edilmelidir. Bunlarla beraberde epidemi olduğu vakitte mutlak aşı yaptırmalıdır.

Hastaların mevaddı gaita idrarlarile kirlenmiş olan eşyaları sirayet için bir âmil olacağını düşünerek dezenfeksiyon veyahut iyice kaynatılmalı ve hastalıklı o anlarla temas etmek mecburiyetinde olanlar da bilhassa bu hususlara dikkat etmelidir. Hastalık aynı zamanda ihbarı mecburi olduğundan Tabibi müdavileri tarafından hükûmete ihbarı keyfiyet edilerek elzem olan tecritte bu suretle yapılmış olur. Mamafi hastalık geçirenler veyahutta hastalık mikrobunu hamil olupta yatmayın ve gezen kimsele- rin mevaddı gaitaları da mikroplu olduklarından sirayet noktai nazarından bunlar da çok tehlikelidir.

TARIM :

Çifçilere kısa öğütler

SAİD COŞKUN

✱

Bir çift hayvana sahip olunuz.

Cumhuriyet hükûmetimizin öteden beri çifçilerimizin kazancını korumak yolunda açtığı çığırlar ve kurduğu esaslar hepimizi sevindirmektedir. Artık gözümüzü açacak, ulu önderlerimizin uzattıkları yardım elinden faydalanacak bir çağa girmiş bulunuyoruz. Allah bize yürü kulum demiştir. Bizim bu hal karşısında yapacağımız biricik iş çıkar yolu bulmak ve o yoldan ayrılmamaktır.

İşidiyorum ki Ziraat bankası işe başladığı bugünlerde tütüneülerimize kasalarını açmış geniş mikyasta yardım da bulunmaya başlamıştır. Sizin hayvana olan ihtiyacınızı, kurutma yerlerinizin tamirine ait masraflarınızı, tarlalarınızı aktarmaya, tütünlerinizi dikmeye, vesair işlerinizi başarmaya karşılık harcedeceğiniz parayı gözönünde tutan Ziraat bankası hiç bir kuvvetin, hiç bir varlığın yapamayacağı fedakârlığı deruhte etmiş ve size diyeceğiniz tütün yerinin genişliğine göre şimdiden para-

ca yardıma başlamıştır. Öene haber aldığıma göre bu yardımdan hepiniz istifadeye koşmuş bulunuyorsunuz.

Sorarım size ?. Acaba bankadan aldığınız bu parayı mahalline sarfediyormusunuz ?. Yoksa.... Haydi burasını şimdilik kısa geçelim. Valnız bu vadede size vereceğim önemli bir öğüt vardır. Aldığınız bu para ile en önce bir çift hayvana sahip olunuz. Vaktinda çiftinizi sürmek, tavında toprağınızı aktarmak sahip olacağınız bir çift hayvana bağlıdır.

Zirai kombina ne demektir ve ne için kuruluyor.

Hepiniz işitmişsinizdir. Ulu önderlerimizden İsmet İnönü yurdun her tarafını dolaştı. Köylünün dert ve dileklerini dinledi. Bu dertlerle çok yakından alâkadar oldu. Her bir yarayı ayrı nişterledi, ve nihayet zirai kombinaları kurmaya karar verdi. Bu karar da önü

müzdeki Haziran başlangıcından itibaren tatbikat sahasına konaçaktır.

Bu kombinalar nerede kurulacak ve ne iş göreceklidir. Kombinaların nerelerde kurulacağı bu birkaç gün içinde belli olacaktır. Göreceği işlere gelince : En önce tarlalarımızın hazırlanması için çektiğiniz hayvan sıkıntısından sizi kısmen kurtaracaktır. Tarlalarımızın vaktında ve tavında sürülmesine yardımda bulunacaktır. Ekininizin zamanında biçilmesine, vaktında harman edilmesine, ürününüze musallat olan hastalıkların ortadan kalkmasına, pamuk, tütün, arpa, buğday gibi yorucu ve masrafa bağlı ürünümüzün elde edilmesi yolunda bize yardım edecek olan bu kombinalardan istifade yolunu bilmiyoruz.

Geçen yıl gözümle gördüm. Ektiği buğdayı biçemiyen çiftçi, biçtiği ekini harman edemiyen köylü sayılacak derecede çoktu. Bunu şark seyahatine çıkan kıymetli Başbakanımız da gördü, ve bunun içindir ki bu kombinaları kurdu. Şimdi bizim yapacağımız iş bu kombinalardan mümkün olduğu kadar faydalanmaya koşturmak.

Tetik davranınız ve fırsattan istifadeye koşunuz.

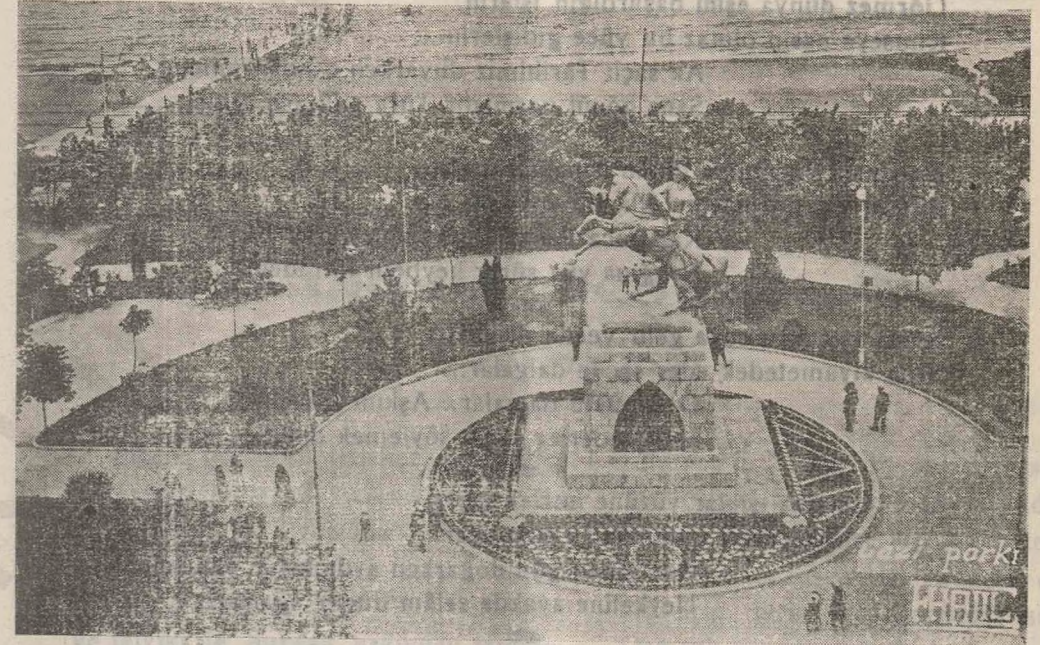
Havalar eşine rastlanmayan şekilde kurak gidiyor. Ne bileyim ben. Bu hal devam edeceğe de benziyor. Bu kuraklık karşısında işini asıttı bırakıp ikileme yapanıyan çiftçilerimiz pek çoktur. Yorgandan fazla ayağını dışarıya çıkaran tütüncülerimiz bir kısım tarlalarını sürememek yüzünden kiraya vermeğe bile başlamışlardır. Fırsat bulup

tarlalarını sürebilenler bu sürme akebinde bir tırmık, tırmık bulunmadığı takdirde bir taban çekmelidir. Bu çekecek tırmık veya taban topraktaki rutubetin kaybolmamasına çok yardımcıdır. Valnız şunu da biliniz ki vakit daha erdir. Bugünlerde faydalı yağmurların yağacağı da çok umulmaktadır. Eğer böyle bir fırsat elde edebilirsiniz bütün kuvvetinizle sapanın koluna yapışmayı ihmal etmeyiniz. Sonra karışmam, son pişmanlık bir fayda vermiyecektir.

İki çapa bir su yerini tutar. Bunu da böyle biliniz.

Sebze, tütün, mısır hep çapa ile büyüyen nebatlardır. Hele kurak senelerde çapanın çok faydası vardır. Çapa kuraklık dolayısıyla toprak yüzünde meydana gelen ve topraktaki nemliğin kaybolmasına sebep olan borucukları kırar. Hepiniz işitmişsinizdir. Atalarımız iki çapa bir su yerini tutar demişlerdir. Bu büyük söz bir görgü mahsulüdür ve çok doğrudur. Bunun için size önemle söylüyorum. Şayet hava kurak gidecek ve bu kuraklık şartları altında tütün dikecek olursanız dikimden en çok on gün sonra tık tık çapası denilen hafif bir çapa yapmayı ihmal etmeyiniz. Bu işi başardıktan 4 - 5 gün sonra göreceğiniz durum sizi hayrette bırakacaktır.

Ben ötedenberi bu gidişten ayrılmıyorum. Bu yüzden en kurak giden senelerde bile Maden gibi topraklarda 60 kilodan aşağı tütün almıyorum. Bütün bu faydayı bana veren yalnız ve yalnız çapadır. Sizi de böyle bir tecrübeye davet ediyorum. İnanınız bana ...

Atatürk'ün Samsun Parkındaki Heykeline

A. KARAKURT

Bu manzume Samsunda 19. 5. 937 de Atatürk gününü kutlulama merasiminde inşad edilmiştir.

Soyunda böyle gurur ötedenberi adet,
Hiç unutulmaz bize verdiğin bu saadet..

Tıpkı burdaki gibi şahlanmıştı Kır atın ;
Bir kükreyişle Türkün canını aldın satın.

Senin keskin bakışın çok uzakları görür,
Karanlıkları boğar yüzümüzü güldürür...

Biz Türkler sana âşık hep gözüne bakarız ;
Bir işaretin kâfi seller gibi akarız.

Bükemez cihan senin o Aslan bileğini,
Hak getirir yerine kahraman dileğini...

Bir çıkınca yerinden kında duran kılıncın ;
Sönmez yanar dağ olur, lavlar saçır o hincin.

Oörmez dünya eşini başardığın işlerin,
Kimseye nasip olmaz bu yüce gidişlerin....

Ak saçlı Tarihimiz duyarken candan minnet ;
Sana gönül vermiştir Türk adlı asil Millet.

Duramaz yatağında bütün ırmaklar coşar,
Burda seni görmekçin yılı yılı yol aşar....

Karışınca deryaya görünmez olur bir iz ;
Ayağına yüz sürer heybetli Karadeniz.

Aksin vurunca suya gelir vecde dalgalar,
Sana kıyametedek eder secde dalgalar....

O köpüklü dalgalar.. Aşkını içiniçin ;
Yarış ederler sana, söylemek dökmek için.

Oece gündüz ışıklar yüzüne nurlar saçar,
Aşık sana çiçekler vaktından erken açar...

Her sabah gün doğarken aydınlanır yamaçlar ;
Heykeline ayakda selâm durur ağaçlar.

Eyl Atamın bindiği şahlanan Demir kır at,
Yüreğindeki aşkı getirde aşkıma kat....

Oynuyarak koştüğün bahtiyardır o dağlar ;
Senin bir kişnemene yürek dayanmaz ağlar.

Bastığın sarı otlar yeşillendi peşinden,
Verin bağı sarsılır Küheylân gidişinden...

Eyl. Atamın bindiği Aslan göğüslü Kır at ;
Seni şahlanmış görmek bana en büyük murat.

Ey ! ATATÜRK dünyada ulusların ulusu,
Aşkına aşık ettin, Türk anılan ulusu...

Aç bir yaprak Tarihten, bir nurlu sahife aç ;
Sensin başımızdaki eşsiz menendsiz Taç.

Heykelin Parkımızda istiklâl timsalidir,
Kazandığın zaferler bu onun misalidir....

Uçamaz hiç bir kuşu üstünde yadellerin ;
Fevkindadır tapdığım bu heykel heykellerin.

Omuzların şahika, başın yalçın bir kaya,
Elini uzatırsan değer Güneşe Aya....

Sen ayak basdığın gün SAMSUN a geldi uğur,
Aydınlandı ANAYURT, ufukdan doğunca nur;
Sensin bize büyük baş dünyalar durdukça dur.

Tarih Kongresi

Falih Rifki ATAY

Oceğin gün Dolmabahçe sarayında yeni tarih kongresi hazırlıklarını görmiye gittim. Bu Eylül ayında İstanbula dünyanın her tarafından birçok sayılı âlimler gelecek ve yeni Türk tefekkür ve tetkiki ile, burada, yakından temasa girecektir. Atatürk'ün yüksek rehberliği ve teşviki altında çalışan cemiyet âzaları, yıllardanberi, umumî tarihte ilmi hakikatlerin zafer bulmasına ve onun şu veya bu millet, şu veya bu kıta, şu veya bu medeniyet lehine ve aleyhine birtakım butlanlardan tasfiye edilmesine çalışmaktadırlar. Umumî tarih, bilhassa, şark dünyası ve en başta, türk lük aleyhine asırlarca tahrif edilmiştir. Bir zamanlar din düşmanlığı ve daha sonra, bu din düşmanlığına karışan emperyalist ihtiraslar, yalnız Türklüğü bütün hak ve şereflerinden tecrit etmiye değil, onun derisine yeni bir boya vur-mıya cesaret edecek kadar ileri gittiler. Renkli ve barbar Türk telâkkisi, Osmanlı gafleti içinde ve terceme yolu ile, Türk mekteplerine kadar girmiştir.

Yeraltı araştırmalarının ve yerüstü tetkiklerinin adım başına haykırarak tekzip ettiği bu haksızlığa isyan eden ilim ve tefekkür adamları yine garpet

zuhur etti. Hattâ bu isyan, Osmanlı Türklülüğü devrinde onların iddiaları dilimize nakledilerek bizde de tesirini göstermiştir. Kaynaklar elimizde olmadığı için, tarih ile uğraşanlar sadece Osmanlı hanedanının destanını yazmak üzere övündükleri için, bir Türk arkeolojisi olmadığı için, asıl hak sahibinin sesi duyulamazdı ve bu ses, reisimiz, Türk kafasını plâkalıktan çıkarıp hür kılınca kadar, duyulmamıştır.

Türk topraklarından yabancı istilâsını söküp atmak için bazı hayır sahiplerinin kalemi değil, fakat bizzat Türk milletinin deha ve kahramanlığı işlemek lâzım geldiği gibi, umumî tarihteki Türk şerefleri de aynı istilâdan, Türk dili ile konuşmayan, Türk kalbi ile duymayan, Türk kafası ile arayıp düşünmeyen bazı hayır ve hakikatçilerin lütf-ları ile değil, metinleri tetkik eden, yerin altında ve üstünde kendini araştıran, put kırmasını bilen, beyin yıpratıcı yeni Türk münnevverlerinin cihadı ile kurtulacaktı. Bir taraflı diktadan, karşılıklı münakaşa devrine giriyorduk. Garpte ki sabit fikirleri yıkmak ne kolay, ne de çabuk olacaktı. Bütün hayat ve şöretlerini herhangi bir nazariye üstüne

GURUPTAN SONRA

SEFER AYTEKİN

Ey Tanrım ; güneşi çeken el kimdi?
Bulutların gözü yaşlarla doldu.
Kuşlar, kelebekler nerededir şimdi
Dallar bize bir şey söylemez oldu

Tanrım, hergün bize tasalar verme
Ve tekrar avunsun diye insana
Kehkeşan, yıldız, ay, puhu gönderme
Adam olmak Tanrım yakışmaz sana.

Boydan boya dünya hayal ve hüznün
Bulutlar korkudan çekildi dağa.
Yalnız deredeki şarkı gündüzün
Onun da sevdiği yeşil kurbağa.

kurmuş olanlara kendilerini inkâr ettirmek imkânsız değilse, pek güçtür.

Biz enstitünün, lâboratuvarın, kütüphanenin, bir kelime ile, ilmin hürriyetini istiyoruz. Taassubun ayırdığı, kararttığı, körlettiği, akîm kıldığı tarihî hakikatler âlemini münhasıran, hür tefekkürün ve hür tetkikin hüküm ve nüfuzuna bırakılmasını istiyoruz.

Bu seferki tarih kongresi arkadaşlarımızın bütün sahalarda ne kadar geniş ve esaslı konuşmalar için hazır olduğunu gösterecektir. Kongrenin muayede salonundaki sergi kısmı, umumî tarih içinde Türklüğün yerini ve Türk âlemi içinde Kemalizm devrini tebarüz ettiriyor: Bu sergi, Türk Tarih Cemiye-

tinin, bütün iddialarında, vesikalara, metinlere, kazılara ne kadar ehemmiyet verdiğini ve kendisini maddesiz edebiyattan ne kadar uzak tutmak istediğini isbat eder. Kongre ve sergi, akıl ve insaf sahibi âlimlerin vasıtalığı ile, her tarafta tanınacak ve enternasyonal müesseselerin Türk münevverliği ile el ve işbirliğine doğru başlıca adımlardan birini teşkil edecektir. Atatürk'ün hemen hemen bütün dairelerini bu millî esere ayırıp verdiği Dolmabahçe sarayında, onun davasını muvaffak kılmak için cesaret ve feragatle çalışan herkesi tebrik etmek ve kongre ile sergi üstünde bütün milletin alâkasını uyanık ve hassas tutmak borcumuzdur.

Bir Geziden Notlar:

Devlet Eliyle

GALİP NAŞİT ARI

Dün, denizin mavi atlasını bir çelik makas gibi ikiye biçen "Aksu" nun güvertesinde, rahat koltuklara yerleşmiş İstanbul radyosunun verdiği ajans haberlerini dinliyorduk.

Bugün, transit yolunun otobüsünde 30, 40 kilometre süratla Ziganaya tırmanıyoruz. Ve Ankara caddelerinde taksi ile dolaşır gibi huzur içinde yalçın tepelerin ve yeşil çamlıkların muazzam dekorunu bir gurur neşesiyle seyre dahiyoruz.

Yarın, Erzurumdan Karsa kadar da tren yolculuğu yapacağız. Ve kilometreler böylece, devlet elinin hazırladığı modern vasıtalarla, devlet otoritesinin kurduğu hudutsuz emniyet içinde yorgunluk ve endişe duymadan, korku ve eziyet çekmeden üç gün içinde bitmiş olacak.

Üç gün önce Samsunda Karadenizin ufukla kucaklaşan mavi tebessümüne dalan gözlerimiz, üç gün sonra bir kahramanlık abidesi gibi göklere yükselen Kars Kalesini selâmlıyacaktı.

Karadeniz, Zigana ve Kop, Çoruh ve Aras... Çelik pervane ve Lâstik tekerlek hepsine sözünü geçiriyor. Ve mesafe, süratin gagasında kıvranan âciz bir solucandır.

Düneyi bakıyorum ; yakın mazi-

buruşuk sayfaları önümde açılıyor, Karadenizde yorgun martılar gibi bata çıka ilerlemeye çalışan köhne teknelerden Trabzon iskelesine can atan yolcu, önüne dikilen sıradağların korkunç irtifalı ile ruhu ürpererek ; çaresiz ve yardımsız şaşırıp kalırdı. Gıcırtılı yağmurlar, tozu toprağı birbirine katarak yerinde sayan yaylılar haftaları, hatta ayları zalim ve mağrur yollara pişkeş çekti. Sonra, korkunç yarlardan uçan arabalar, kudurmuş sellerin sürüklediği atlılar, ve asıl ve daima bir yol dönemecinden bir heyulâ gibi türeyivererek silâhinin soğuk namlusunu gösteren eşkiya, bu yolların yolcusunun bitmez kâbusu, dinmez ızdırabıydı.

Vahşi tabiat ve korkunç martın yıllarca elele vererek bu yolları beklediler. Yolları beklediler değil, yolcu beklediler. Çünkü yolcu çok, fakat yol yoktu. Osmanlı tarihinin bir adı da yolsuzluktur. Bu mahrumiyet ve bu ızdırabı bütün acılığıyla duyan içli Anadolu ozanı ruhunun bütün iştiahiyle haykırmıyor mu: Vol verin geçeyim, yol verin dağlar

İşte biz, devlet elinin hazırladığı modern vasıtalarla üç aylık yolu üçgün içinde geçerken eski ile yeninin ve kötü ile iyinin bütün derin ayrılıklarını gördük ve yaşadık.

Büyük Kalkınmaya Doğru

GALİP NAŞİT ARI

Karsa vardığımın ikinci günü kıymetli meslektaşım ve aziz dostum Ali Kazanoğlunu ve onun idare ettiği Eğitim Kursunu ziyaret etmek benim için kıymeti tarif edilmez bir sevinç vesilesi oldu. Köy kalkınmasının ilk çaresi ve tek ümidi olan, eğitim işinin eline verileceği yeni tip elemanları yetiştikleri muhit içinde görmek ve tanımak çok kıymetli bir fırsattı. Bu fırsattan istifade etmekle kültür hayatımızdaki çok önemli bir hareketi lâyıkıyla incelemiş ve muvaffakiyetine kanaat getirmiş oldum.

Bugün köylü ; çocuklarını okutup yazdırandan daha önce, daha başta kendisine yol gösterene muhtaçtır. Köylü, daima bu yol gösterici ve akıl öğreticinin hasretini çekmektedir. Bu ihtiyaç ve bu hasrettir ki onu çok zaman anormal tedbirlere baş vurmak çaresizliğine sevkeder. Onu, millî, sıhhi, ziraî, iktisadî, içtimai her mevzuda bizim gibi düşündürecek insan, Köy Eğitimci olacaktır. Köy eğitimci, kültür, düşünüş ve duyuş bakımından tamamiyle millî olan ve kafasını modern hayat akışına uydurabilen adamdır. O, köyde

yaratmak istediği her harekette millî varlıktan hız, mütevazî fakat esaslı kültüründen kuvvet alacaktır. Köylü onu karşısında değil yanında bulacak, arkasında değil önünde görecektir. Bilecek ki, eğitimci; daha doğru, daha üstün gören; daha iyi, daha geniş düşünen kendisidir. Köylü ona kendisine inanır gibi inanacak ; öğüdünü dinliyecek, gösterdiği yoldan yürüyecek, her dediğini yapacaktır.

Bu itibarla eğitimci bizim bildiğimiz köy öğretmeninden daha başka bir mahiyet taşımaktadır. Şu iki vasıf onun klâsik öğretmeninden fazla muvaffak olmasına âmildir : 1. Asker ocağında yetişmiş olması, 2. Köy muhitinden ve köylünün içinden alınmış bulunması. Sonra, eğitimcinin metodu daha pratik, daha kestirmedir. Usula ve kaideye fazla bağlılık göstermeğe lüzum görmeden ; başardıkça devam ederek, müşkile tesadüf edince yolu ve tabiiyi değiştirerek fakat daima gayeyi göz önünde tutarak ilerlemek eğitimcinin şiarı olacaktır.

Eğitimci, köyde konuşmasını da konuşturmasını da şüphesiz bizden daha iyi be-

erecektir. Telkin bakımından fevkalâde ehemmiyeti olan bu nokta onların en ziyade muaaffakiyetlerine hizmet edecektir. Düşünüş ve duyuşlarını aşılayabilmek, hadiseleri izah etmek, bilgileri kolayca yaymak için ifade birliği bakımından Eğitimci hiçbir güçlük çekmeyecektir.

Kısacası, mutavazî dağarcığında her türlü yeni bilgilerle köyüne dönecek eğitimci ; köylünün çok zamandır aradığı bir akıl öğretici ve yol göstericidir. Onlar köylünün işine yaradığı kadar, memleket ve devletin de faydasına çalışan kıymetli birer unsur olacaktır.

Geçen sene Eskişehirde Çifteler Çiftliğinde açılan ilk tecrübe kursu, muvaffak neticeler vermiş, yerleştirildikleri Ankara köylerinden göğüs kabartıcı randman elde edilmişti. (*) Bu tecrübenin verdiği güzel sonuç bu yaz devresi içinde yurdun beş köşesinde daha eğitimci yetiştiren kurs açılmasını teşvik etti. Bugünkü beş kurs yarının şumullü hamlesine intikal devresi vazifesini görmektedir. Çok yakın bir isticbalde eğitimci bekleyen 30 bin köylünün ihtiyacını karşılayacak müesseselerin çalışmaya başladığını göreceğiz.

Kars Eğitimci Kursu yarınki büyük köy kalkınmasının müjdesini veren mesut bir harekettir.

Kursta bir bayrak töreninde hazır bulundum. Bayrak direğinin önünde muntazam iki sıra olan eğitimciler nöbetçi başöğretmenin bir komutası ile İstiklâl Marşını söylemeye başladılar. Vücutlar birer kaya parçası gibi dik, çehreler tuncdan oyulmuş gibi sertti.

Geniş göğüslerden kopan nağmeler bir uğultu halinde karşı tepelere kadar uzıyor, geniş akisler yapıyordu. Bayrağın kızıl rengine bağlanan gözleri ateşte kızdırılmış çelk parçaları gibi yanıyordu. Derhal anlaşıyordu ki, onlara komuta verilmese de bu marşı bu kadar ciddiyetle söyleyecekler ve bu bayrağı nerede görseler böyle saygı ile selâmlıyacaktı.

Arka bahçede yaptıkları birkaç yüz metre murabbai genişliğinde kabartma bir vatan hartası başındaki çalışmalarını gördükten sonra millî bağlılık ve yurt sevgisi duygularının ne kadar derin ve ne derece candan olduğunu anladım. Eğitimci namzetleri kendilerini bu işe öyle içten vermişlerdi ki sanki kazma kürekle değil de toprağı gönüllerinin pürüzsüz sevgisi ile aktarıyor ve kalplerinin en yumşak eliyle düzeltiyorlardı. Hudutları öyle uyanık bir hassasiyetle çiziyorlardı ki yapacakları bir yanlışlık bir felâket doğurabilirdi sanki. Saçlarına ak düşmüş bir eğitimciye Ankaranın yerini gösterdim.

— Burada ne var diye sordum.

— Orada mı? dedi; en büyüğümüz, bizim için çalışan, bizim için düşünen Atamız var. Öyle heyecanla konuşuyordu ki onu ısıtmak ayrı bir zevk, dinlemek başka bir hazdı.

Bu kısa cevap kursta verilen eğitim karakterini tebarüz ettiren canlı ve güzel bir misaldir.

(*) Bu kurs hakkında dergimizin 12 ve 13 üncü sayılarında İlk Öğretim İşpekteri Bay H. Nami Özyay'ın iki makalesi vardır.

Nurettin Mustafa

RIFAT HATTATOĞLU

« İlmî, Edebî, Felsefî hiçbir mânâ yoktur ki Türkçemizle ifade edilemesin »

NURETTİN MUSTAFA

Oörmediğimiz yerleri görenlere tevcih edilen umumî sualler vardır. Bu suallerden Mısırî görenlere Ehramların sorulması kadar tabii gelen bir şey yoktur. Kendi hesabıma Nil ülkesinde gördüklerimin en başında ve zamanla artan bir heyecanla hatırlıyorum ki Mısrıda Türklüğü en yakından alâkadar eden varlık Nurettin Mustafa merhumdu.

Ne ehramların azameti, ne Kadim Mısırın tarih dolu sinesi, ne de Nilin susğun ve heybetli akışı, hafıza ve kalbimde, bugün Kahire mezarlığında herhangi bir mezar olan Nurettin Mustafanın büyük ilim ve insanlık vasıfları kadar alâkalı bir iz bırakmadı. Onu tanıdığımndanberi okuma ve işitme yoluyla yeni dil ceryanına ait hiç bir bahs olmadı ki, bana merhumu hatırlatmasın.

Uzaktan görüşümde, bana şahsen « İkdâm » sahibi merhum Ahmet Cevdeti hatırlatmıştı ; Tanıştıgımda gör-

düm ki ağır ve sakin Cevdet beye benzettiğim rahmetli, Türk dili bilgisinde durmadan kaynıyan hudutsuz bir kaynaktır. Merhumla ilk mülâkatımdan evvel öğrenmiştim ki ; Nurettin Mustafa « S » harfine kadar tamamladığı « Türk Kamus » undan onbin sahifesini yazmış tır. İlk mülâkatımda kendisinden öğrendiğimi hatırlıyorum ki « Tabî » (Saat) « Divan » kelimeleri gibi yaşlı mânasına kullandığımız ihtiyar kelimesi de Türkçedir, ve « Aktüy er » demektir.

Merhum bu kelimelerin Türkçe olduklarını isbat edici delilleri, lûgat mânalarını, muhtelif Türk lehçelerinde söyleniş ve kullanış şekillerini, başka dillere de geçiş olanlarının geçiş suretlerini, en kat'i ve en ilmî hüccet ve şahitlerle, hülâsa bütün tafsilat ve iza-hatı ilmiyesile göstermişti. « Hiç bir kelimeye dair, indî hüküm verilemez, kelimeler arasındaki benzeyiş ve yakınlık bir mânâ ifade etmez, kelimenin alın-

dığı, çıktığı yerlerle münasebet ve alâkalarını bütün ilmî edillesiyle tahlil ve talil etmeksizin hiç bir kelimeye tesahüp edilemez. » derdi merhumun hafızası karşısında duyduğum hayreti birgün, Kahire - Helvan treninde Safahat şairine söylemiştim. Mehmet Akit merhum, yanıştan korkan bir teenni vakfasından sonra « Üç şark dilinde yüzbin beyit bildiği muhakkak gibidir. » demişti.

Çok şayanı şükrandır ki Nurettin Mustafa merhum müreffeh bir hayata pek zengin bir kütüphaneye malikti. En büyük emeli otuz seneye yakın çalıştığı « Türk Kamusu » nu ikmâl edebilmektir. Eserleri hakkında daima çok mütevazı bir sükût ihtiyar ederdi. Yalnız büyük dâvasının, yani Türkçenin kuvveti hak-

kındaki iddialarının birer nümunesi olmak üzere dostlarınca elde edilebilen bir kaç nümune istisna edilirse yazılarının neşrinde çok muhtarız ve tutumlu idi. Bir divanı, Türkçe, Arapça, Acemce yazılmış birçok şiirleri vardır. Hayatına ait daha esaslı tafsilâta girebilmek cürretinden önce, burada Nurettin Mustafa'nın Hâmit ve Fikrete ait şiirlerin yeni dil ile de kabili ifade olduklarını göstermek için yazdığı iki misal sunuyorum. Merhum üstadın şairi âzâmin « Kürsüi istiğrak » ını yeni dile « Dalcınış Koltuğu » diye çevirirken gerek mânâ ve gerek veznin muhafazasında gösterdiği kudret, onun kudretinden hakiki bir misal olan « Türk Kamusu » nun yanında küçük bir nümuneden ibarettir.

Dalcınış Koltuğu

« Deniz kıyısında gökçek bir durak varlıkla göz kaşdır
Onun üstünde âdem dalgâlardan yapma bir taşdır
Oturmuş şöyle dalcınımış, bakar bir gölge bir başdır
Bürünmüş aklara ancak samırsın yasla yoldaşdır
Yanımda hep bulutlar, dalgalar, yıldızlar oynasdır
Ağaçlar, ırnalar, kuşlar, çiçekler hepsi kardaşdır » .
Bu ıssız yerleri gördün mü, boştur sanmasın gerçek
Sağıncımla bezenmiştir, büyüklüklerle çok yüksek
Bak ırmanlarla çevrilmiş, tükenmezlikle sonsuz pek
Deniz kıyısı durağımdır, bu bir koltuk ki pek gökçek
Yanımda hep bulutlar, dalgalar, yıldızlar oynasdır
Ağaçlar, ırnalar, kuşlar, çiçekler hepsi kardaşdır

Nurettin Mustafa « Fikret » in rucuunu Yeni Türkçeye Kayış diye çevirmiştir.

Kayıt

Hayır, hayır seni incitmesin o kargımlar
Bütün sızıtlarım hep tepinme kargımlar
Güvende varlığı tartaklayan, ezen, çürüten
Çamurlayan kara, pislik ne varsa hep birden
Kucaklamış taşımış bir Bizansa karşı idi.
O kargımış gecesinden uzaktayız şimdi
Karıştı yasların akşamı bir unut tününe
Açıldı gözlerimiz tatlı bir umut gününe.

Nurettin Mustafa ümmânından aldığım bir damla ile onu tarife yeltendim.
Büyük rahmetlinin maneviyatından af dilerim.

Karginma : Lânet
Kalgıma : Kalkmak
Tün : Akşam
Dalcımış : İstiğrak
Sağuc : Hayal
Gökçek : Lâtif

AR

Pablo Picasso [I] ve Modern Sanat

REŞAT ORUZ

« Ben düşündüğüm mevzuları
resmediyorum, yoksa gördükle-
rimi değil. »

P. PICASSO

Modern resim sanatı, üzerinde en çok münakaşalar yapılan bir bahistir. Bu münakaşaları yapanlar arasında hakiki sanatı isteyenler olduğu gibi Piktural hadiselerle bir Zeiss - İkon objektifi arkasından bakanlar ve ruhlarını iskolas- tik bir düşünme tarzının cenderesinden kurtaramıyanlar da vardır. Bunlar san- atın her zaman var olduğunu, yalnız ifade tarzlarının değiştiğini göremiye- cek kadar düşünce ve görüşlerini eski estetikle işbağ haline getirmiş miyop- lardır. Yeni sanatta zevksizlik bulanla- rın zevki kör bir telekki ile boğulmuş, eskinin yerleştirdiği telkini kaldırıp ata- mıyarak kafalarında bugünün haleti ru- hlyesine uygun olmıyan bir gerilik doğurmuştur. Mikel Anjin resimlerine don giydiren papanın zihniyeti dini de olsa buna benzer bir telâkki ile bir şah- eseri bozacak kadar ileri gitmişti. Her devirde sanâtkârla halk arasında derin uçurumlar açılmıştır. Sanat tarihi bu- nun birçok misallerini önümüze sermek

tedir. Renk kullanışını yeni bir mef- humla resme sokan Sezanne, resme hareket ve canlılık veren Delacroix, eserlerinde yirminci asrın ruhunu ya- şatan Picasso ve Matisse yalnız halk ta- rafından değil bazı sanâtkârlar tarafın- dan da itiraza uğramışlardır. Bilhassa Picasso modern resim sanatı sahasında kendisini tanıtanların en başında gelir. Enstein'in ilimde yaptığını o resimde meydana getirmiştir. Hadiseleri kendi hususi görüşünün süzgecinden geçir- dikten sonra bize göstermekte, kafalar- da birleşmiş olan piktural görüşlerin altını üstüne getirmektedir.

P. Picasso'nun her tablo ve deseni ortaya atılmış, halledilmesi lâzım gelen bir mesele halindedir. Düşünceli, bula- nık bakışlı, iskelet vücutlu, ince ve me- lankolik palyoçaları itina ile işler. Soy- tarılar, ip canbazları, hokkabazlarla bir çok figürlü guruplar teşkil eder. Pica- so bu yaptığı şahsizetlerle mevzuğun hususî atmosferini ve kendi yapıcı fik-

rini izah etmektedir. Picasso sanatla bir çok görünüşlerini tetkik ederken hadiselerin plâstik karşılığını derhal bulmakta güçlük çekmez. Bu görünüşler onda hemen bir şekle tatbik edebileceği ihtisaslar doğurur.

Uzun zaman Manet'nin sanatı ile Picasso'nun ki mukayese edildi. Şüphesiz ki bu iki ressamın yaratış şekilleri birbirinden ayrı ayrı şeylerdir. Manet'nin hazırladığı mevzu ona rengini, tarzını, cismin haricî şeklini telkin eder veya telkin etmiş gibi görünür. Manet'nin ve impressionistelerin estetiği tabloda evvelâ düşünülecek fikri hâriçte bırakmaktadır.

Şüphesiz bunun istisnaları vardır. Edouard Manet'nin *Dejeuner sur l'herbe* kompozisyonu Giorgione'nin *Concert champêtre*sinin bir tekrarıdır. Fakat *Musiciens espagnols* ; tablolarını sanatkarın hendesi bir şeklin hudutları içinde çizmeği asla tecrübe etmediği geniş kompozisyonlar, muvazi amudlar ve bir sıraya dizilmiş figürlerin tertibini göstermektedirler. Manet durmaksızın tabiata tâbi olarak güzelliğin uzvi mefhumlarına karşı geliyordu. Elinden hiç bir şey gelmiyen bir kitlenin ileri gelenlerle mücadele ediyordu. Eğer kübizme'nin bazı nazariyecileri tarafından tehdit edilen yeni estetiği empersyonist düstûrlarla karşı karşıya konulmakla kanaat edilseydi P. Picasso nun metodu 1860 ın akademik ressamlarının ki kolaylıkla imtizaç edebilecekti. Picasso daha sonraları şöyle söylüyordu : « Ben düşündüğüm mevzuları resmediyorum, yoksa gördüklerimi değil ». Bu suretle dört tarafı yontulmuş

bir formül haline gelen bu mesele bir takım şüphe ve tereddütlere yol açıyor du. Picasso, evveldenberi kökleşerek mukaddesleşmiş ölçüleri kullanan, rakamları itina ile parçalara ayıran idealist bir ressam değildir. Kendine has çizgilerle bir vücudu bir şeyi vasıflandırır : cismin konturunu, lokal rengini çok tipik bir görüş içinde meydana çıkarır. Şeklin hakiki kıymetini ortaya koyar : Çehre ve profillerde mürekkep kısımlar ve form araştırır. Fakat bu form kendi ferdi ve hususî karakteristik vasıflarını muhafaza eder : Picasso *Naturalism*, ve *Hieratisme* aynı derecededir.

Takip ettiği yo : *Monochromie* yek-rengiliktir. (Mavi - Bleu) devrinde yaptığı tablolar esrarengizliğini muhafaza etmektedir. (Penbe - Rose) devri plâstik huudların münasebetlerini aramakla karakterize edilmiştir. Onun için bir mevzu halledilmesi lâzım bir mesele, her mesele o mevzuu intihap ettirmek için bir vesiledir. Picasso'nun sanatında münebbih bir rol oynayan hakikat ya eşya ya bir telmihdir veya remizlerin sembolün şekli içerisinde görünmektedirler. Picasso'da şekli tahlil veya onun hususî karakterini anlatış 1906 - 1907 de yaptığı çehre ve baş desenlerinde görünür. Bu hal vücutları siloetleştiren inhinali ve karışık bir çizgi ile resimler yaptığı ve yaptığı resimleri derin plânlar içerisinde birbirinden fasıllı surette sıraladığı zamana kadar devam eder.

Madam Gertrude Stein in bu portresinde Picasso bize mekân ve mesafe meselesini göstermektedir.

Ressamın 1907 - 1908 senelerinde

yaptığı portrelerin bulunduğu devre (Siyah - Negre) denmektedir. Şüphesiz bu zenci maskeleri ile P. Picasso nun pastelleri arasında hiçbir görünüş mutabakatı yoktur. Bu siyah şekilleri sanatkar kendi hususî fikir ve tasavvurlarile izah etmektedir. Picasso bir vücutta mevcut olan her hacmi ayırır, meydana çıkarır, ona kıymet verir. Satih ve menşurlarla tahdit edilmiş olan bu vücutlar perspektifleştirilmiştir. Picasso siyah - negre denilen bu devirden sonra tahlil çalışmasına başlamıştır. Artık perspektiften vaz geçiyor. Tam bir şeklin mürekkep parçalarını bir tek plân üzerine yanyana koyuyor. Bir vücudu mihverinden çıkarıp merkezi etrafında döndürmektedir. Tonlar gri, esmer ve toprak rengindedir. Picasso neutre renkleri kullanır. Figürler, eşya gurupları, müzik aletleri tamamen bir haldedirler. Bir insan vücudundaki uzuvlar, mütecanis bir teşkilâtı işleten vasıtaların heyeti mecmuası gibi imtizaç etmişlerdir. Picasso görünen hakikatı plâstik heyete feda etmektedir. Şekli iyi tanımak ve ona iyice temellük için hususî tertipler meydana getirir. Bunlar sayesinde herhangi bir formun yerini ve kendi mimarî konfisyonunun en doğru bir mefhumunu elde eder. Hacim ve şekilleri meydana getiren demir, tahta ve mukavvadan bu inşaatın, bu yabancı maddelerin tabloya girmesi lokal rengin meydana gelmesi için ona yardım etmişlerdir.

Picassonun kullandığı yevmi gazetelerin başlıklarını ihtiva eden sayfalar, kibrit kutusu kapakları tablonun heyeti umumiyesini tamamlamış ve renkli kı-

sımlarla birleşmiş bir şekildedir. Picasso, ressamların kafasında yerleşmiş bulunan bir asırlık bir renk kalıbını parçalamaktadır. Bu tecezzi menşei Baron resminde de görülmektedir.

Primitif renk ve Floransalı ressamların klâsik rengi bir şeklin hudutları içerisinde tabii olarak gösterilmişti. Fakat Venedik, daha sonra Flâman ve İspanyol ressamları bu unsurların ittihamını bozdular. Fintoret, Rubens, Greco bir Atmosfer içine kendi bildikleri renk derecelerini dağıtarak mahdut bir duyusun izahını yaptılar. Bizzat ziyabile bunların içine bir inhilâl, bir bozulma unsuru olarak karışmaktadır.

Bunlar kendi görüşlerine göre tablonun armonisine uygun renk kemmiyetlerini azaltıp çoğaltıyor, tabloyu renkle terkip ediyorlardı. Modern devrelerde Sezanne rene yeni bir mefhum getirdi. Picasso ise şekil ve rengi birbiri yanına koyuyor, onlara ayrı ayrı vazife tahsis ediyor ve renk mevzuu içerisinde mustakil olarak kalıyor, Picasso 1906 danberi hacimleri göstermeğe çalışmaktadır. Bunda tabloyu seyredenin görüşüne göre değil kendi görüşüne göre mustakilen hareket etmektedir. Boşlukta bir hacmin koyuluğu kontörün tasviri inceliği ile izah edilmektedir. Ressam tavsifi bir gaye ile bir şeklin tulanı ve ve arzanı maktalarını aynı zamanda hep bir arada gösteriyor. Bu suretle esaslı iki görünüşü bir desende meydana çıkarıyor.

Picassonun eserlerini birçok devrelere ayırmak mümkündür. Mavi ve penbe devrelere ait tabloları hafif veya vazih gölgeli profilleri ihtiva etmektedir,

Siyah devrinde ise tahlili eserler vardır. Bunlar modern resim sanatı için pek te ehemmiyeti haiz değildir. P. Picasso nun resim sahasında dehası 1914 de hakikaten kendini gösteriyor ve tecrübe zemini olmaktan çıkarak esas kıymetini kazanıyor. İnşa ve terkip tarzının değişikliklerini ortaya koyarak sanatın an'anavî kanunlarile alay ediyor. Şekillerin hendesi münasebetlerini kavırıyor: muntazam, mukaar, mûhaddep zukesirülvücûhlar satırları bir takım noktalar ve çizgilerle aynen bir kalbur dokuması haline getirmektedir. Picasso plâstik realite ile, tablo ve görünen âlem arasına birleşme noktaları yerleştirmektedir. Bu İspanyolun yaratıcı ruhu formların harikulâde tertiplerinden hoşlanmaktadır. Bazen mübalâğacıdır. Onun mufassal arabesk ortemanları, fazla tezyinatı tablonun anlatmak istediği fikir içine birbirinden ayrılmaz bir şekilde dahil olurlar. Cû'î bir kısımda bile umumi armoniyi bozacak bir şekilde değildir. Picasso bir teknisiyen değildir. O, kullandığı kelimelere yeni bir duygu aşılayan bir şairdir. Fikirlerin birleşmiş oldukları yoldan hareket eder. Onun sanatı mevzu kaidele hizmet eden herhangi bir prensibi hatırandan çıkarıp atmaktadır. Bir takım tasvir ve hayaller düşünür, ifade tarzı süratlidir. Herhangi bir tablosu mûceret te olsa canlı bir eser olarak kalmaktadır. Böyle bir eserde bulunan kuvvet ve hayatın heyeti mecmuâsı optik hadiseler âlemi ile olan münasebetten doğmamıştır. Bu kuvvet ve hayat tuvalin dokumasından ve kendi renginden meydana çıkmaktadır. Pica-

sso tam ve doğru elemanlarla hakikatı, vazifesinin ehli bir işçinin profesyonel bilgisi ile, cismin görünüşlerini kendine nümune ittihaz ederek onlardaki mahiyet ve cevherleri ortaya koyar, Picasso klâsik bir düşünce ile portreler yaptı. İngres ve Rafail gibi çalıştığı söylenerek bunun sanatkâr için bir sanat olduğu zannedildi. Eski bir estetiğe uyularak yapılmış gibi görünen bu desen, pastel ve resimler, modern bir terkiple meydana gelmiş kübist tablolar gibi ruhun temiz ve saf yaratışlarıdır. Bu ifade vasıtalarının tahavvülü zannedildiği gibi bir éclertisme iğrazi değildir. Esasen bugün Picasso bütün cihanda kendi hususî kabiliye ve istidadını ortaya koymuş bir vaziyettedir. Onun gurup halindeki banyo yapan kadın kompozisyonları bir Yunan mabedindeki frizleri andırmaktadır. Kuvvetle şekillendirilmiş olan bu figürler resimdeki kuvvetin içinden bir (Yükün kabartma Hautsreliefs) gibi kabarıp çıkmaktadır. Çizgiler bazen hacmin etrafını çevirir. Bazen birkaç inhina ile hacmi bizzat meydana getirir. Picasso yalnız tahlilci ve mantıkçı değildir. Picasonun zekâsı, seyirciyi nüfuzu altına alan ve onun dikkatini bir yere tesbit eden bir kudretin bulunduğu tablolarda tezahür etmektedir.

Bugünkü piktural eserlerin hercü merci içinde Pablo Picassonun şahsiyeti, kendi bulunduğu devre takaddüm eden bir mübeşşirdir ki muasırlarına yeni bir yol göstermekte, bazen ortaya koyduğu bilmeceyi açan anahtarı bize vermeksizin kanunlar vazetmekteir.

Bütün büyük artistler gibi, İngres,

Çarşamba Halkevi'nin Samsunda temsil ettiği (Kahraman) piyesinden bir sahne

Poussin, Rafhael, Sezanne gibi umumi tasnif haricinde kalmaktadır. Sanatı zamanımızla intibak halindedir. Yirminci asrı izah eden misizmin ve rasyonalizmin birbirini taşımaktadır.

O, modern hayatla, duygu hadise-

leri arasında mevcut olan gizliliğin görünmeyen münasebetlerini yakaladı. Picasso bunlarla devrinin ruhunu maddî şekle sokan ilk sanatkâr olarak tanınacaktır.

[I] Picasso hakkındaki malûmat Picasso'nun Valdeimar George isimindeki kitabından alınmıştır. Picasso zamanımızın yaşayan modern ressam üstadlarından. resimde Kübizmi meydana getirmiştir. Kendisi İspanyollu olmakla beraber Yirminci asrın Fransız ressamlarından olarak tanınmıştır.

Türk Medeniyetinin Eskiği

Ş. ALIŞIK

Samsun Gazi Kitapsarayı 1883 sayısında ve « Gedegara » (Vezir Köp-rünün eski imi) dan gelen Vakıf kitap-lardan Kozmoğrafya ilmine ait 16 risa-leden mürekkep ve Diyarbekir ve Sivas medreselerinde Müsellesat ve Heyet üzerine Risaleler tertip etmiş olan, Mehmet Bini Ali Bini Mustafa adını ta-şıyan 1119 Muharreminde yazılmış [Vaz'ı Takvim ve Menşei Tevarih] adlı risalede böyle yazılı « Zikri Tarihi Türkî : Tarihi Mezburu hükemayi ca-nibi Şark yani ; ehli Çin ve Hatay ve Akvamı Mogol ve Çağatay iptidayı â-leminden itibar etmekle akdemi tevarih-tir.

Anlar zuum ederler ki : ömrü âlem 360 Ven, her bir Ven 10,000 yıl ve her 12 yıl bir devir ola ve her yılı bir hay-vana nisbet idüp ol hayvan ol yılın tâ-liidir. Oniki yılın talii isimleri böylece nazım edilmiştir :

1 Bişinev, 2 Ezmen, 3 Zabıttı, 4 Ta-fehim kereded, 5 Mer tûra, 6 Namı Sâlt Türk, 7 Ber tertib, 8 Eğer dari heves.

I Muşu, II Gâvü, III Bebrü, IV Har-guş, V Ejdeha ve VI Marû, VII Esb, VIII Kûsûfendü, XI Puzene, X Mürgu,

XI Sek ve XII Hûkü, 13 Bes. Fûrs dili ile eski edebiyat tarzında yazılmış olan bu yazının Türkçeleri Numralarına gö-re aşağıda yazılıdır.

1 — Dinle, işit. 2 — Benden. 3 — (Tutumunu) manasını. 4 — Taki an-layasın. 5 — Benden. 6 — Türk yıllar adı. 7 — Bu tertib üzredir. 8 — Eger öğreneyim dersin.

I Muş : Sıçan yılı. II Gâv : Öküz yılı. III Bebr : Pars yılı. IV Hargûş : Tavşan yılı. V Ejdeha : Ejderha yılı. VI Mâr : Yılan yılı. VII Esb : At yılı. VIII Kûsûfend : Koyun yılı IX Puzene : Maymun yılı. X Mürğ : Kuş yılı. XI Sek : Köpek yılı. XII Hûk : Domuz yılı 13 Bes : Kâfi yeter, bu kadar demektir.

Ay isimleri Türk dili ile bu uslub üzredir. Aram ay, 1 inci ay idind ay (2 inci ay), üçüncü ay, dördüncü ay...

Âlemin kuruluşundan başlamak üz-re Hesap Türklerin Medeniyete öncü olduklarını gösterir. Bugünkü tarihî ve arkeolojik araştırmalar da bu görüşü kuvvetlendirmektedir. El birliği ile bu yolda yürüyelim yolumuzda hergün bir ışık daha doğduğunu göreceğiz,

DERLEMELER

CELÂL KARSLI

Koşma :

Dilerim mevlâdan gülmesin yüzün
Doymadan dünyana kör olsun gözün
Baranla kış olsun baharın güzün
Bulma şu âlemde vefa sevdiğim.

2

Aşık maşuk iken oldun bir rakip
Umarım etmesini şefaatt habip
Delinsin kalp evin gez talip talip
Olmasın derdine şifa sevdiğim.

2

Ettiğin düzenler yanına kalmaz,
Varlık düzen ile payidar olmaz
Celâl'i, ahını kimsede koymaz
Bu bir âdil çarhı felek sevdiğim.

MANİLER

Derliyen : S. Aytokin

Ben bir kara kutuyum
Var elinden tutuyum
Varin geldi deyince
Üç gün oruç tutuyum.

Bir çift çınarsınız
Kalbimi sınırsınız
Biz düştük gurbete
Siz düşmen yanarsınız.

Vapaz öküz koşarım
Ben bu işe şaşarım
Mevlâm izin verirse
Alır seni kaçarım.

İp attım ucu kaldı
Parakta gücü kaldı
Kız ben seni alamadım
Yüreğimde sızı kaldı.

Öökte yıldız yüz altmış
Kalem kaşların çatmış
Anan baban çirkindi
Seni kimler yaratmış.

Cıgaranın incesi
Gel gönül eğlencesi
Bir akşam bir sabah gel
İlle cuma gecesi.

Divardan inen akrap
Üstümüz yeşil yaprak
Sarılalım yatalım
Yerimiz kara toprak

Terekte üzüm bak
Kaşıma gözüme bak
Eller ne derse desin
Sen benim sözüme bak.

Bahçelerde bamiye
Tiksiniyom yemiye
Sana bir çift sözüm var
utaniyom demiye.

BULMACALAR

Derliyen : S. Aytokin

Mer merecik
Yollar daracık
Dördü büyük
Bir danecik.

El

Bir sarıgım var dolarım dolarım tü-
kenmez.

Vol

Uzun oluk sırtı yoluk.

Vol

Dedem deve

Qirmez eve

Kes başını

Qirsin eve

Şemsiye

Dünyayı doyurur kendi doymaz.

Değirmen

Dağda dayımı gördüm

Başında sarıgımı gördüm

Aşlama

Dağdan gelir taştan gelir

Sarı yeleli aslan gelir

Sel

Eğrice kiren (Kızılçık)

Kızlara giren

Küpe

Altından yer üstünden çıkarır.

Burgu

Tuzsuz aş bişer.

Helva

Aldım ele çaldım yere

Sümük

Olduğu yerde ot bitmez.

Ateş

Aptes almaz, namaz kılmaz

Cemaattan geri kalmaz.

Cenaze

Mini mini

Küçük sini

Mercimek

Sahibi ve Yayın Direktörü : Mümtaz Arkayın
Basıldığı yer : Güneş Basımevi — Samsun

Korum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800916
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ 15-20, (1937)
Markası: .MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

